

Артемяева Светлана Васильевна Учитель-логопед МБДОУ ЦРР д/с «УЛЫБКА» им. П.И.
Борисовой Чурапча/Чурапчинский Методический материал Саха өрөспүүбүлүкэтин «Төрүт
тыл» общественнай түмсүү түһүлгэтин муннаабын барыла

Саха өрөспүүбүлүкэтин Чурапчы улууһа (оройуона) муниципальной тэриллии
Чурапчы сэлиэнньэтин П.И.Борисова аатынан оскуолаҕа киириэн иннинээҕи
«Улыбка» оҕо саада – оҕону сайыннарар киин» муниципальной, бүддьүөт оскуолаҕа киириэн
иннинээҕи саастаах оҕолору үөрэхтээһин тэрилтэтэ

**Саха өрөспүүбүлүкэтин «Төрүт тыл» общественной түмсүү
түһүлгэтин мунньаҕын барыла**

Түһүлгэ барылын суруйааччы,
тэрээһини тэрийэн ыытааччы:
логопед,
Артемова Светлана Васильевна

Быһаары

Бу сценарий 2024 сыллаахха, кулун тутар 5 күнүгэр, "Ийэ тыл - 2024" өрөспүүбүлүкэ иһинэн ыытыллыбыт форумга анаан суруллубута.

Манна Саха өрөспүүбүлүкэтин «Төрүт тыл» общественной түмсүүтэ буолан кыттыбыппыт, ол саҕана салайааччы буолан тэрээһини сүрүннээччи буолан, түмсүү чилиэннэрин салайан, бары бииргэ ылсан тэрийбиппит.

"Төрүт тыл" логопед түмсүүтүн түһүлгэтин мунньабын түмүгэ:

Түһүлгэ аата: "Төрүт тыл"

Түһүлгэ салайааччыта: Артемьева С.В.

Кыттааччы ахсаана: 95

Улуустара: Дьокуускай, Нам, Чурапчы, Таатта, Мэнэ-Ханалас, Амма, Ньурба

Буолбут сирэ: Ойуунускай уул., 37, РЛИ аактабай саалатыгар.

"Төрүт тыл" логопед түмсүүтүн түһүлгэтигэр Дьокуускай куораттан, улуус учуутал логопедтара, дефектологтара, ХИФУ ПИ үөрэтээччилэрэ, алын кылаас учууталлара, психологтар, ХИФУ ПИ дефектологическай факультетын устудьоннара, төрөппүттэр, уопсастыбаннай тэрилтэ чилиэннэрэ буолан көхтөөх кыттыыны ылбыттара.

**Ийэбит тылын хараанныыр үлэтин сүрүннүүр Саха өрөспүүбүлүкэтин «Төрүт тыл»
общественнай түмсүү түһүлгэтин мунньабын барыла**

Дьокуускай куорат

Кулун тутар 5 күнэ

2024 сыл

Сыала: төрөөбүт төрүт тылбытын өрө тутар үлэни күүһүрдэн, ону иилиир «Төрүт тыл» логопед түмсүүтүнэн, дьаһабылынан тэрийэн төрүт төрөөбүт тылбытын хараанныыр суолу тобулуу, үөскэтии.

Соруктара:

- «Төрүт тыл» логопед түмсүүтүн, дьаһабылын (правление) билиһиннэри;
- улуус аайы «Төрүт тыл» түмсүүтэ тэриллэр кыабын үөскэтии;
- уһуйаан, оскуола, нэһилиэк, улуус, куорат олоҕор саха эйгэтин хайдах кэнэтэр туһунан кэпсэтии;
- оҕону сахалыы санардар, иитэр ньымалары билиһиннэри;
- төрөөбүт төрүт тылбыт инники кэскилин туһугар санаа атастаһыта.

Туһанар тэрил: презентация.

1. Кириитэ

Үтүө күнүнэн, «Төрүт тыл» логопед түмсүүтэ тэрийбит түһүлгэтин ыалдьытара, төрөппүттэр, тылыгар кэһилиилээх оҕо санатын төрөөбүт төрүт тылбытынан көннөрүүтэ, сайыннарыыга үлэлэһэр биир санаалаах дьоммут.

Билинни кэмнэ кистэл буолбатах, Саха сиригэр үрдүнэн төрөөбүт ийэ тылбытынан санарар эйгэбит биллэрдик кыччаабыта, үгүс оҕо икки тылынан булкуйан санарыыта, оҕо төрөппүт ийэтин тылынан санарбат, куйаар ситимэ оҕо төрүт тылын салгыы сайдыытыгар дьайыыта күүстээбин, дьиэ кэргэн иһигэр төрөппүт кырачаанын кытта икки тылынан булкуйан алтыһара үксээтэ дириллэрэ киһини дыксиннэрэр.

Ол эрэн, оннук диэн олорон хаалбакка аныгылыы олохпут түргэн сайдыытыгар сизттэрэн төрөөбүт төрүт тылбытын харыстаан, бары бииргэ, ситимнээхтик биир санааҕа салайтаран кэскиллээх ыччаппыт туһугар түмсүүлээх үлэбитин саҕалааһыт буоллун.

2. Сүрүн чааһа.

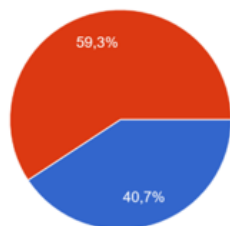
1. Бастатан туран, тохтоон ылан этэр буоллахха «Төрүт тыл» логопед түмсүүтэ тоҕо уонна туох сыалтан тэрилиннэ диэннэ кылгастык эһиэхэ анаан билиһиннэрэн ааһаххайын. Бу ааспыт сайын, 2022 с. Татьяна Егоровналыын иккиэн, Саха сиригэр үрдүнэн ыйытык ыытан турардаахпыт... Ол түмүгэ манныгы көрдөрдө:

(Слайд - Үс ыйытык)

Өрөспүүбүлүкэ таһымыгар кэтээн көрүү ыйытыга Бэс ыйын 25 күнэ 2023 с.

1. Дьэиэ кэргэннит иһигэр оҕобутун кытта ханнык тылынан кэпсэтэбитий?

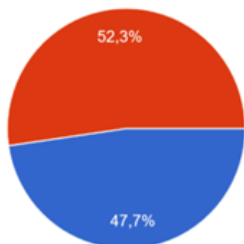
700 ответов

- А). Икки тылынан кэпсэтэбит;
- Б). Сүрүннээн төрүт биир тылынан кэпсэтэбит.

2. Оҕобут эһигини кытта ханнык тылынан ордук алтыһарый?

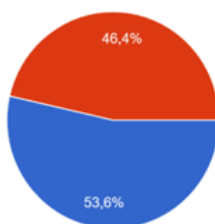
700 ответов

- А). Икки тылынан булкупуйан;
- Б). Төрөөбүт төрүт тылынан.

3. Ханнык этиини ордук сөптөөбүнэн сыаналыыгыный?

700 ответов

- А). Оҕо аан маннай саната, тыла-өһө төрөөбүт төрүт тылынан сайдыахтаах, ол эрэ кэинэ атын омук тылын билиэхтээх;
- Б). Оҕо төрөөбүт санатын, тылын-өһүн сайдыытыттан тутулуга суох икки тылынан хаһан баҕарар санарыахтаах.

Эрдэ этэн аһарбыттан уонна бу маннык кыһалҕаттан, Саха сиригэр үрдүнэн тылыгар кэһиллиилээх оҕону кытта үлэбэ төрөөбүт төрүт тылбытын өрө тутар үлэни күүһүрдэн, ону иилиир «Төрүт тыл» логопед түмсүүтэ тэриллибитэ.

Эһиги иннигитигэр ынырабыт, «Төрүт тыл» өрөспүүбүлүкэтээби общественной логопед сүрүн түмсүүтүгэр баар дьоммутун (ааттаммыт коллегаларбыт тахсаргытыгар көрдөһөбүт, биирдиилээн ааттыбын):

	Түмсүү логопедтара	
1	Спиридонова Мари-Энн Алексеевна түмсүү салайааччытын солбуйаачы	Самозаняточь, логопед МБДОУ детский сад 1 "Звездочка"
2	Романова Федора Егоровна	Логопед г. Якутск, МБДОУ ЦРР Детский сад №18 "Ромашка"
3	Титова Елена Николаевна	Майа
4	Хаптагаева Татьяна Гаврильевна	Таатта
5	Собакина Марина Михайловна	Логопед ЯГНГ
6	Федорова Елизавета Владимировна	МАДОУ №18 «Прометейчик» г. Якутск
7	Аянитова Розалия Афанасьевна	Хангаласский ул. ЦРР-д.с. "Кэскил"
8	Дьячковская Татьяна Егоровна	Кэскиллээх логопед
9	Мохначевская Лия Антоновна	ИП логопед, г. Якутск
10	Драгунова Матрена Васильевна	ИП логопед г. Якутск
11	Артемьева Светлана Васильевна- түмсүү салайааччыта	Логопед ИП

2. **Билигин тылы этэригэр көрдөһөбүт,** Дьокуускай куорат 26 № "Кустук" уһуйаанын логопедыгар, Россия үөрэҕириитин бочуоттаах уонна Саха сиригэр үтүөлээх үлэһитигэр, тумус туттар киһибитигэр, **ытыктабыллаах** Басыгысова Елена Петровнаҕа.
  - Махтал сурук туттарабыт, ис хоһоонун аабы...
  - Манньык ис хоһоонноох махтал суругу туттарабыт Илларионова Валентина Семеновнаҕа, кэккэ биричиинэнэн кэлбэтэ, дьиэти
  - гэр илдьэн туттарыахпыт.
3. **"Төрөөбүт төрүт тылбытын тэннэ сайыннарыах"** логопед айар үлэтин саҕалыабын, **манна эһиги** 12 логопед тылыгар кэһиллиилээх оҕо тылын сайыннаран көннөрүүгэ айар үлэтин үллэстиэбэ.

Бу үлэни салайан ыгытаба, Мохначевская Лия Антоновнаба - Дьокуускай к. 18 № «Прометейчик» уһуяан логопеда.

1."Олонхо дойдутун оһуора" холбука (нейротренажер - метод. босуобуйа) - Попова Наталья Семеновна - Нам улууһун Нам сэлиэнньэтин "Туллукчаан" уһуяан логопед-учуутала;

2."Икки илиинэн уруһуйдааһын - ситиһии төрдө» - Ильина Анастасия Прокопьевна, Е.Г. Корнилова аатынан 51 нүөмэрдээх «Кэскил» уһуяан логопед-учуутала;

3."Логоритмика көмөтүнэн оһо тылын сайыннарыы» - Алексеева Айталыына Николаевна, Е.Г. Корнилова аатынан 51 нүөмэрдээх "Кэскил" уһуяан логопед-учуутала.

4."Нейрологопедическай эрчиллиилэр" - Гоголева Светлана Петровна, Чурапчы улууһун "Туллукчаан" уһуяан логопед-учуутала.

5."Мнемотаблица көмөтүнэн оһо ситимнээх сагатын сайыннарыы" Матрена Васильевна Драгунова - Дьокуускай куорат 33 нүөмэрдээх "Теремок" уһуяан логопед-учуутала

6."Ринолалиялаах оһону кытары коррекционной үлэ" Титова Елена Николаевна - үрдүкү категориялаах Мэнэ-Ханалас, Майа нэһилиэгин "Чуораанчык" уһуяан логопед-учуутала

7."Сайды" тосхолу, "Санара үөрэнэбит", "Олонхо ийэ тыл тирэбэ" сахалыы методическай босуобуйалары билиһиннэрии" - Хаптагаева Татьяна Гаврильевна, Таатта улууһун Ытык Күөл нэһилиэгин "Чуораанчык" уһуяанын логопед-учуутала.

8."Сахалыы тыла, дорҕооно ситэ сайдыбатах саҥалаах оһону кытта төрөппүт уонна логопед ситимнээх үлэтэ" Афанасий Петрович Колочев "Вундеркин - Сайды" оһо киинин уһууһааччыта, практик - логопед..

9.Басыгысова Е.П., Мучина К.А., Романова Ф.Е., Тарабукина А.А., Ширяева методическай босуобуйалары билиһиннэрии ("Санара үөрэнэбит", "Дорҕооннордуун оонньообун", "Оһо кэпсиир дьобурун сайыннарыы", "Дорҕооннору чуолкайдык саҥара үөрэтэр тэтэрээттэр").

10."Саха сириҥ көтөрдөрө" оһо тылын сайыннараар босуобуйа - Спиридонова М-Э.А. Дьокуускай к. №1 "Звездочка" уһуяан логопеда

11.«Тылыгар кэһиллиилээх оһону кытта үлэбэ метронуу туттуу» Федорова Е.В. Дьокуускай к. №18 «Прометейчик» уһуяан логопеда

12."Хамсаныы тэтиминэн сайдабыт, үгүһү ситиһэбит" ааптарскай босуобуйатыттан оонньоу эрчиллиитэ - Артемьева Светлана Васильевна ("АС+ЛОГОПЕД") - үрдүк категориялаах практик - логопед, урбаанныт

4. Төгүрүк остуол.

Кыһалҕабыт: “Чуолкайдык сангарбат, икки тылынан буолкуйан оҕоҕо төрөөбүт төрүт тыл эйгэтин тэрийи”.

Сүрүн ыйыты:

- Хайдах тэрийэбитий? Тугу гыннахпытына кыалларый?
- Итини олоххо киллэрэргэ туох мэхэйдэр баалларый?

“Ийэ үүтүн кытта тылбыт, култуурабыт инэриллиэхтээх.

Оҕо кыратыттан төрөөбүт тылын билбэт буоллабына, элбэҕи сүтэрэр”

Федосия Васильевна Габышева.

5. Уураах ылыныы

Уураах ылыныытын иһитиннэригэр көрдөһөбүт, түмсүүбүт сэжэрэтээригэр, Хаптагаева Татьяна Гаврильевнага.

Түмүк.

Төрөөбүт төрүт тылбыт инники сайдыыта, саха кэскилэ биһигиттэн, хас биирдии киһи бэйэбиттэн эрэ тутулуктаабын сөпкө өйдүөбүн, - норуотум туһугар мин бэйэм туох туһалаабын онордум, - диэн хас биирдиибит бэйэбиттэн ыйытан көрүөбүн.

Оннук санаанан салайтаран, Былатыан Ойуунускай тыйаатырыгар, 14:00 чаастан кыттарга, Тойон мунньахха барыгытын күүтэбит.

Бар дьоммут, төрөөбүт тылбыт туһугар эһиэхэ анаан тэрийбит түһүлгэбитигэр кэлбиккиттэн сүргэбит көтөбүллэн, инники үлэбитигэр кынат кэриэтэ буолла. Махтанабыт!

Саха тыла алыптаах, сарыал тыккыт сылаастаах буоллун, диэн норуоппут бэргэн этиитинэн бүгүҥнү тэрээһиммитин түмүктүүбүт уонна барыгытын хаартыскаҕа түһүүгэ ынйарабыт.

Көрсүөххэ диэри!